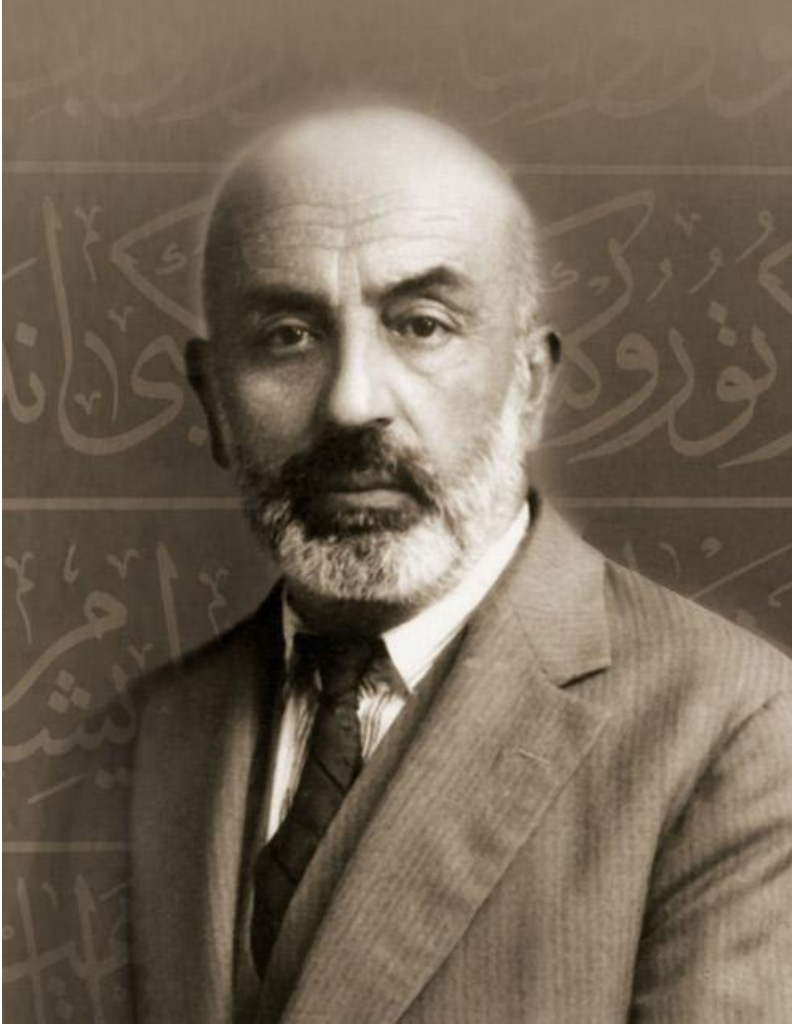

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN KASTAMONU NASRULLAH CAMİİNDEKİ CUMA VAAZİ

Mev'iza

"NASRULLAH" KÜRSÜSÜNDEN^[1]

Türk Milletine hitap

Kastamonu 19 Teşrinisani 1336 (1920)

Cuma günü

Bismi-llâhi-r-Rahmani-r Rahim

Ya eyyahe-llezine âmenu lâ tettehizu bitaneten min dunikum la yelunekum habalen, veddu ma anittum, kad bedetil-boğdau min efvahihim vema tuhfi suduruhum ekber, kad beyyenna lekûm-ul-âyati in küntüm ta'kilum.

TERCÜMESİ

(Yaeyyuhe-lleziîine âmenu) ey iman etmiş olanlar, ey Müslümanlar, içinizden olmayanlardan, size yabancı kimselerden dost ittihaz etmeyiniz. Âyeti celiledeki (bitane) içli dışlı görüşülen, kendisine her türlü sırlar emanet edilen samimi dost, yarıcan, arkadaş, mahremi esrar manalarındadır. Öyle bitane ki (la ye'lünekum habalen) sizlere karşı mazarrat ika etmekten, aranıza fitneler, fesadlar sokmaktan hiç bir vakit geri durmazlar. Ellerinden gelen fenalıkların hiç birini sizden esirgemezler. (veddu ma anittum) Sizin sıkıntılara, musibetlere, felâketlere uğramanızı isterler. (Kad bedetil-bağdau min efvahiîim) görmüyor musunuz, hakkınızda besledikleri düşmanlık ağızlarından taşıp dökülüyor. (ve ma tuhfi sudurahum ekber) bununla beraber yüreklerinde, sinelerinde gizlemekte oldukları kinler, garazlar, husumetler, o bir türlü zabtedemeyip de ağızlarından kaçırmakta oldukları adavetten çok büyüktür, çok şiddetlidir. (Kad beyyenna lekum ul âyeti in kuntum ta'kilun) bizler size her biri aynı hikmet, mahzı ibret olan âyetlerimizi böyle sarîh bir surette bildirdik. Eğer sizler akı karadan, iyiyi kötüden seçer, hayrını, şerrini düşünür akli başında adamlarsanız bu hikmetlerin, bu ibretlerin muktezasınca hareket ederek, hem dünyada, hem ukbada felâh bulursunuz.

TEFSİR

Ey Müslümanlar, sizin için bu âyeti celileye ittibadan başka selâmet yolu yoktur. Takib edilecek hattıhareket, düstur-u siyaset tamâmîle bu âyeti celilede mündemidir. Binaenaleyh meali ulvisini bir kere de toplayıp ifade edelim. Cenabı hak buyuruyor ki:

— Ey müminler, size ellerinden gelen fenalığı yapmaktan çekinmeyen, bu hususta hiç bir fırsatı kaçırmayan, dininize yabancı kimseleri kendinize mahremi esrar, dost, arkadaş ittihaz etmeyiniz. Bunların sureti hakdan görünerek size güler yüz göstermelerine, hayrınızı ister gibi tavırlar takınmalarına asla kapılmayınız. Onların gece gündüz isteyip durdukları sizin felâketinizden, izmihlalinizden, esaretinizden başka bir şey değildir. Baksanıza, size karşı kalplerinde besledikleri düşmanlık o kadar dehşetli ki bir türlü zabtedemiyorlar da ağızlarından kaçırıyorlar. Hâlbuki yüreklerinde kök salmış olan husumet, ağızlarından taşan ile kabili kıyas değildir, ondan çok fazladır, çok şiddetlidir. İşte bütün hakikatleri, âyatı celilemizle sizlere açıktan açığa tebliğ ediyoruz, bildiriyoruz, Eğer akli başında insanlarsanız, eğer dareynde^[2] zelil olmak, hüsranda kalmak istemezseniz bizim âyatı celilemizin gereğince hareket ederek felâh bulursunuz.

Bu âyeti celile surei Âli İmran'dadır. Surei Tevbede de "Ey Müslümanlar, Cenabı Hak içinizden hak yolunda mücahedede bulunanları, Allah ile onun Resuli Muhtereminden, bir de mü-

minlerden kendisine dost ittihaz etmeyenleri görmedikçe sizler öyle başıboş bırakılacak mısınız, zannediyorsunuz?"

Bu iki âyeti celileden başka diğer âyatı kerime daha vardır ki, hep aynı ruhtadır.

★ ★ ★

Ey camaati müslimin! İnsan için kendi aleyhine bile çıksa hakkı, hakikati söylemek lâzımdır. Ben de bir zamanlar Kitabullahı telave't ederken bu gibi âyatı celileye geldikçe "acaba sair milletlere karşı bir az şiddetli davranılmıyor mu? Yabancılar hakkında daha merhametli olmak icab etmez mi idi?" gibi düşüncelere daldım. Vakıa bu hatıraların sırf şeytanî vesveselerden başka bir şey olmadığını bilirdim. Lâkin velev şeytani olsun, o düşünceleri içimden söküp alıncaya kadar hayli mücahedelere mecbur kalırdım. Acaba bu vesvesenin menşei ne idi? Burasını araştırarak olursak işi bir az tabî görürüz. Öyle ya, gözümüzü açtık, Avrupa medeniyeti, Avrupa irfanı, Avrupa adaleti, Avrupa efkârı umumiyesi nakaratından başka bir şey işitmedik. Kiminin adaleti, kiminin hamiyeti, kiminin dehası, kiminin terakkiyatı kulaklarımızı doldurdu. Lisan bilenlerimiz doğrudan doğruya bu heriflerin eserlerini, bilmeyenlerimiz tercümelerini okuduk. Edebiyatları, hele edebiyatlarının ahlâkî, insanî, içtimaî mevzuları pek hoşumuza gitti. Müelliflerin kıymeti ahlâkiye ve insaniyelerini, eserleriyle ölçmeye kalkıştık. İşte bu mukayeseden itibaren aldanmaya, hatadan hataya düşmeye başladık. Bu adamların sözleriyle özleri arasında asla münasebet, müşabehet olamayacağını bir türlü düşünemedik. İşte okuyup yazanlarımızın çoğuna ârız olan bu hata bir zamanlar bana da musallat oldu. Bereket versin ki yaşıml ilerledi, tecrübem arttı; hususile Avrupayı, Asyayı, Afrikayı dolaşarak Avrupalı dediğimiz milletlerin esaret altına, tahakküm altına aldıkları biçare insanlara karşı reva gördükleri zulmü, gadri, hakareti gözümle görünce artık aklımı başıma aldım.

Demin söylediğim şeytani vesveselere kapılmış olduğumdan dolayı Cenabı Hakka tevbelere ettim.

Dünyada Avrupalıları bihakkın anlayan ve anladığını da iki cümle ile hülâsa edebilen bir Müslüman varsa o da eazimi ümmetten fazılı mağfur Hersekli Hoca Kadri Efendi merhumdur. Âlemi İslâm'ın en fedakâr, en faziletli erkânından Mısırlı Prens Abbas Halim Paşa bir gün musahabe esnasında demişti ki:

— Hoca Kadri Efendiyi zaten Mısır'dan tanırım. İrfanına, uluvvi cenabına hayran olurdum. Bir aralık Fransa'ya uğramıştım. Paris'de ilk işim bu muhterem Müslüman'ı ziyaret oldu. Kendisile bir az hoş beşden sonra dedim ki:

— Hocam! Senelerden beri burada oturuyorsun. Şarkın, garbın ulûmuna, funnununa cidden vakıf bir nadirei fitratsın. Yakinen gördüğün şeyler tabiidir ki tecrübeni, görgünü, arttırmıştır. Öğrenmek isterim, Avrupalıları nasıl buldun?

— Paşa! Bu adamların güzel şeyleri vardır. Evet, pek çok güzel şeyleri vardır. Lâkin şunu bilmelidir ki o güzel şeylerin hepsi, evet hepsi yalnız kitaplarındadır!

Hakikat, hoca merhumun dediği gibi Avrupalıların ilimleri, irfanları, medeniyetteki, sanayi-deki terakkileri inkâr olunur şey değildir. Ancak insanîyetlerini, insanlara karşı olan muamelelerini kendilerinin maddiyatdaki bu terakkileriyle ölçmek kat'iyen doğru değildir. Heriflerin ilimlerini, fenlerini almalı. Fakat kendilerine asla inanmamalı, asla kapılmamalıdır.

Bunların bütün insanlara, bilhassa Müslümanlara karşı öyle kinleri, öyle husumetleri vardır ki, hiç bir suretle teskin edilmek imkânı yoktur. Sureta dinsiz geçinirler. Hürriyeti vicdan diye kâinatı aldatıp dururlar. Hele biz Müslümanları, biz şarklıları taassubla itham ederler dururlar! Heyhat. Dünyada bir mü'teassıb millet varsa Avrupalılardır, Amerikalılardır. Taassubdan hiç haberi olmayan bir millet isterseniz o da bizleriz.

★ ★ ★

Ey camaati müslimin! Bilirim ki bu sözlerim sizin senelerden beri avutulmuş, uyutulmuş fikirlerinize biraz aykırı gelecektir. Onun için bir iki misal getirmek icab ediyor:

Bilirsiniz ki bizim harbi umumiye girmemizden en çok müstefid olan bir millet varsa o da Almanlardı. Şunu ihtar edeyim ki ben bu kürsüde harbi umumiye girmek mi lâzımdı, girmek mi evlâ idi, girmeden durabilir mi idik, bir az daha geç mi girmemiz muvafık idi? gibi meselelerin hiç birini mevzuubahis edecek değilim. O benim sadedimin, salâhiyetimin haricindedir. Ortada bir vak'a var ki biz Almanlarla birlikde olarak harbe girdik. Yüzbinlerce şehit verdik. Yüzbinlerce hanuman söndü. Milyonlarca sâ mân kaynadı gitti. Şimdi Almanlar için ne lâzım geliyordu? Ne yapacaklardı? Şüphesiz bütün dünyanın, bütün dünyadaki milletlerin kendilerine ilânı harp ettikleri bir zamanda böyle yegâne müttefikleri olan bizleri sinelerine basacaklar, bütün gazetelerile, bütün kitaplarile, bütün ediplerde, bütün muharrirlerde bizi alkış, teşekkür tufanları içinde boğacaklardı. Heyhat! Bu umumî harbin ilk senesinde ben mühim bir vazife ile Berlin'e gitmiştim. O aralık Almanya hükümeti bize dedi ki:

— Bizim Meclisi Mebusanımızdaki bilhassa Katolik meb'uslar kıyamet koparıyorlar: Almanlar gibi mütemeddin, mütedefennin bir millet nasıl oluyor da Müslümanlar gibi, Türkler gibi vahşilerle ittifak ediyorlar? Bu, bizim için zül değil midir?... diyorlar. Aman, makaleler yazı-

nız, eserler yazınız, biz onları Almancaya tercüme ettirelim. Tâki Müslümanlığın da bir din, Müslümanların da insan olduğu bunların nazarında taayyün etsin!

Almanya hükümeti haklı idi. Çünkü Alman milleti nazarında Müslümanlık vahşetten, Müslümanlarsa vahşilerden başka bir şey değildi. Onların gazetecileri, romancıları; hele müsteşrik denilip de şark lisanlarına, şark ulûmu fûnûnuna, şark ahlâk ve âdatına vâkıf geçinen adamları mensup oldukları milletin efkârını asırlardan beri bizim aleyhimize o kadar müthiş bir surette zehirlemişlerdi ki, arada bir anlaşma, bir barışma husulüne imkân yoktu. Biz o sırada kendimizi onlara tanıtmak için, tabii elden geldiği kadar çalıştık. Lâkin tamamiyle muvaffak olduğumuzu asla iddia edemem. Heriflerin taassubu yaman! Kökleşmiş bir takım kanaatler hakkı görmelerine mani oluyor.

Harp esnasında, bilirsiniz ki Almanya imparatoru İstanbul'a gelmişti. Biz safderun Müslümanlar halifenin müttefiki sıfatıyla o misafire karşı nasıl hürmette, nasıl ikramda bulunacağımızı şaşırдық. Bu şaşkınlıkta o kadar ileri gittik ki darülhilâfenin, yani İstanbul'un minarelerini kandil gecesi imiş gibi kandillerle donattık. Alman dostluk yurdu binası kurulacak denildi, bol keseden bir kaç camimizi heriflere peşkeş çektik. Ha! Gelelim bizim bu gibi fedakârlıklarımıza karşı gördüğümüz mukabeleye! Düşmanlar Kudüs'ü bizim elimizden gasbettikleri zaman bu felâket harbi umumi üzerine büyük bir tesir ika etmişti. Yani Filistin cephesinin bozulması muharebe terazisini düşmanlarımızın tarafına epeyce eğdirmişti. Binaenaleyh müttfikimiz olan Almanlarla yine Almandan başka bir şey olmayan Avusturyalıların bu işten bizim kadar müteessir olmaları icab ederdi. Ey camaati müslimin! İşe bakın ki Kudüs, velev ki İngilizlerin eline geçmiş olsun, velev ki bu memleketin düşman eline geçmesi, bu cephenin bozulması yüzünden muharebe bizim hesabımıza kaybolsun, tek Müslümanların elinde, Türklerin elinde kalmasın da hasmımız da olsa dindaşımız olan İngilizlerin eline geçsin, diyerek Viyanalılar şehriyi yaptılar. Evlerini donattılar. Bu maskaralığı men edip yakılan elektrik fenerlerini söndürünceye kadar Avusturya hükümetinin göbeği çatladı. Artık taassubun hangi tarafta, hürriyetin, müsamahakârlığın hangi tarafta olduğunu bu misallerle de anlamazsanız kıyamete kadar anlayacağınız yoktur.

★ ★ ★

Avrupalıları, Amerikalıları dinsiz derler. Size bir hakikat daha söyleyim mi? Dünyada din ile en az mukayyed olan bir memleket varsa o da bizim memleketimizdir. Bugün cuma olduğu halde Kastamonu'nun en şerefli bir camiinde, görüyorsunuz ya, kaç saflık cemaat bulunuyor! Dünyanın en mamur, en yeni memleketi olan Berlin'de pazar günü büyük kiliseler hıncahınc dolar. Hem kiliseleri dolduran cemaati avamdan ibaret zannetmeyiniz. Bütün zenginler, mille-

tin münevver dediğimiz tabakasına mensup adamlar, temiz temiz giyinmiş halk bu cemaati teşkil eder. İngiltere'ye gittiğiniz takdirde şayet cumartesi gününden etinizi, ekmeğinizi tedarik etmezseniz pazar günü aç kalırsınız. Çünkü kıyamet kopsa dinî bir gün olan pazar günü hiç bir dükkânı açtıramazsınız. İngilizler duasız sofraya oturmazlar, duasız sofradan kalkmazlar.

Rumeli zenginlerinden bir adam tanırım, ki ziraat tahsili için bir oğlunu Amerika'ya göndermişti. Çocuğun kendi ağzından işittim.

Diyor ki:

— Memleketin acemisiyim. Lisanlarını lâıykile bilmiyorum. New-York'ta, bir otelde bulunuyorum. Gece canım sıkıldı.

Oturduğum odada bir piyano vardı. Azıcık tıngırdatayım dedim. Sazın perdeleri üzerinde parmaklarımı hafifçe gezdiriyordum. Aradan iki üç dakika henüz geçmemişti ki odanın kapısına yumruk inmeye başladı. (Ne oluyoruz? diye kapıyı açtım. Bir de baktım ki otelcinin karısı hiddetinden ateş kesilmiş, bana alabildiğine söğüyordu. Karı benim ne barbarlığımı, ne saygısızlığımı, ne ahlâksızlığımı, hülâsa hiç tutar bir yerimi bırakmadı. Meğer o gece hıristiyanların eizzasinden, yani velilerinden birisinin gecesini imiş. Geceyi o veliye hürmeten ibadetle geçirmek icab edermiş! Piyano çalmak maazallah küfür derecesinde günahmış! Artık karıya memleketin acemisi olduğumu, bu hatanın benden kasdım olmaksızın sadır olduğunu anlatıncaya kadar akla karayı seçtim.

Ey camaati müslimin! Bizim diyarda cuma namazı kılınırken tavla şakırtıları, sarhoş nareleri duyulduğu nadir vakalardan değildir, zannederim.

Görüyorsunuz, herifler dinlerine nasıl sarılmışlar, asabiyeti diniye meselesinde ne kadar ileri gitmişler! Bu da sebep-siz değil. Çünkü onların doğar doğmaz beşikte, bir az büyüyünce eşikte dini, millî telkinat ile kulakları dolar. Yabancılara karşı husumet, adavet hisleri her fırsattan bilistifade kendilerine verilir. Kendi cinslerinden, kendi dinlerinden, kendi renklerinden olmayan mahlûkatı beşeriye insan sayılamıyacağı, bunların kafalarına iyice yerleştirilir. O sebepten bunların, bir şarklıyı, hele bir Müslümancı sevmesine imkân yoktur. Ressamları, meydana getirdikleri türlü türlü resimlerle, şairleri şiirlerle, hikâyecileri gayet meharetle yazılmış romanlarla, siyasileri gazetelerle hep onların bu hislerini canlandırır dururlar.

★ ★ ★

Anlarsunuz ya, biz nasıl yetişiyoruz, onlar nasıl yetiştiriliyor? Bu heriflere karşı olan duygumuzu hiç bir vakit onların ilimlerine, san'atlarına sıçratmamalıyız. Çünkü medeniyetin bu kısımlarında onlara uymazsak yaşamamıza, milletimizi yaşatmamıza imkân yok.

Biz Müslümanlar bin tarihinden itibaren çalışmayı bıraktık. Atâlete, ahlâksızlığa döküldük. Avrupalılar ise gözlerini açdılar, alabildiğine terakki ettiler. Görüyorsunuz ki denizlerin dibinde gemi yüzdürüyorlar. Havalarda ordular dolaştırıyorlar. Mademki vatanın müdafaası farzı ayındır, bu farzın mütevakıf olduğı esbabı elde etmek farzdır; O halde onların kuvvet namına neleri varsa hepsini elde etmek için çalışmak hepimize farzı ayadır. Ne hacet! (Ve eiddu lehum mesteta'tum min kuvvetin = Düşmanlara karşı ne kadar kuvvet tedarik etmeye, hazırlamaya imkân bulursanız derhal hazırlayınız) emri İlâhisi sarihdir. Şüpheyeye, düşünmeye, taşınmaya mahal yoktur. O halde ne yapacağız? Aramıza sokulan fitneleri, fesadları, fırkacılıkları, komitecilikleri, daha bin türlü ayrılık gayrılık sebeplerini ebediyen çiğneyerek el ele, baş başa vereceğiz. Birden çalışacağız. Çünkü bugün dünyanın, dünyadaki hayatın tarzı bütünü değişmiş. Yalnız başına çalışmakla bir şey yapamazsın. Toplar, tüfekler zırhlılar, şimendiferler, limanlar, yollar, tayyareler, vapurlar, elhasıl düşmanları bize üstün çıkaran, yarım milyar Müslümanın bir kaç milyon frengesir olmasını temin eden esbab ve vesait ancak cemiyetler, şirketler tarafından meydana getirilebilir. Demek, Müslümanlar Allahın, Kitabullah'ın, Resulullah'ın emrettiği, tavsib ettiği vahdete, birliğe, cemaate sarılmadıkça âhretlerini olduğu gibi dünyalarını da kurtaramazlar Her şeyden evvel vahdet, cemaat, teavün. Bir kere bunu elde edelim, alt tarafı Allahın inayetiyle kolaylaşır.

Bununla beraber icabında Avrupalılarla birleşebiliriz Ancak bu birleşmek bize hiç bir vakit onların iç yüzünü unutturmamalıdır. Yani vatanımızın, dinimizin menfaati, ticaretimizin, servetimizin, refahımızın terakkisi namına icab ederse, mümkün olursa müteakabil, müşterek menfaatler üzerine bunlarla çekişe çekişe pazarlık ederek ittifak ederiz. Ancak bu pazarlıklarda son derecede açıkgozlü bulunmamız lâzım gelir.

★ ★ ★

Biz Müslümanlar ise maalesef gerek içimizdeki, gerek dışımızdaki yabancıların sözüne kanıyoruz da birbirimize itimad etmiyoruz. Onlardan giydiğimiz külahı kendi dindaşlarımıza, kendi kardeşlerimize giydirmek için uğraşyoruz. Cenabı hak (innemel mu'minune ihvetun) "Müminler, birbirlerinin kardeşinden başka bir şey değildir" buyuruyorken yazıklar olsun ki biz, o kardeşlikten çok uzakta bulunuyoruz. Ancak ayda, âlemde bir kere camiye geliyoruz. Huzuru İlâhide birleşiyoruz. Fakat namazı bitirip papuçlarımızı koltuklayarak dışarıya fırlayınca birbirimize karşı derhal ya hasım, yahut hiç olmazsa bigâne kesiliyoruz.

Âyatı kerime var, namütenahi ehadisi şerife var. Bunlara göre: Müslümanlardan biri diğer dindaşlarını kendi öz kardeşi bilmedikçe, onların meserretile mesrur, musibetile, matemde mahzun olmadıkça tam Müslüman olamaz. İmanın kemali camaati müslimine sımsıkı sarılmakla kaimdir. "Müslümanların derdini, kendine dert etmeyen Müslüman değildir." buyuran Resul-i Hakim (Sallallahü Aleyhi vesellem efendimiz hazretleri) diğer bir hadisi şeriflerinde buyuruyor ki: "Dünyanın öbür ucundaki bir Müslümanın ayağına bir diken batacak olsa ben onun acısını kendimde duyarım. Bütün Müslümanlar bir araya gelerek tek bir vücudu meydana getiren muhtelif uzuvlara benzerler, insanın bir uzvuna bir hastalık, bir acı isabet etse diğer uzuvların kâffesi o hasta uzvun elemine ortak oldukları gibi bir Müslümanın da diğer dindaşlarının acısına, musibetine, matemine kabil değil bigâne kalamaz. Kalabiliyorsa demek ki Müslüman değil."

"El mu'minu lil mu'mini kel bunyani yeşuddü "ba'duhu ba'dan" "Bir müminin diğer mümine karşı vaziyeti yekpare bir duvarı vücade getiren perçinleşmiş kayaların birbirine karşı aldığı vaziyet gibidir.. Öyle olacaktır. Öyle olmalıdır." Hadisi şerifini elbette işitmişinizdir. Ashabi kiram hazeratı arasındaki vahdet, muhabbet, teavün cümlelerinin malumudur. Bu din uluları, bu Allahın en sevgili kulları huzuru İlâhiye cemaatle durdukları zaman saflar adeta —maruf tabir veçhile— sabun kalıbı halini alırdı. Birbirleriyle o kadar ittisal hâsıl ederlerdi ki üzerlerindeki libaslar daima omuz başlarından eskirdi. O muazzam saflar, müselsel yekpare bir dağ gibi kıyam eder, öyle rükûa varır, öyle secdeye kapanırdı. Vahdetin, namazdaki bu tezahürü namaz haricinde de böylece devam eder giderdi. O sayededir ki İslâm, Aleyissalâtü Vesselâm efendimizin risaleti celilelerinden itibaren yirmi otuz sene zarfında dünyayı kuşatmıştı.

Hadis kitaplarını, siyer kitaplarını, tarihi İslâm sayfalarını gözden geçirince ashabi kiram arasındaki birliğe hayran olmamak elden gelmiyor. "Eşiddau alel kuffari rulhemau beynekum"⁽³⁾ vasfı ilâhisile tasvir buyurulan o kahraman fitretler "hakikat birbirleri hakkında ne kadar merhametli, ne derecelerde rikkatli idiler, düşmanlarına karşı ise nasıl şedid idiler! (ezilten a-lel mu'minin, azitten alel kâfirin = müminlere karşı, mutavazı, halim, selim, şefik, rahim, kâfirlerle karşı ise vakur, metin, mekin, şedid) olmak İslâm'ın hususiyetlerindedir. Yazıklar olsun, biz bu hususiyetlerden, bu meziyetlerden, büyüklüklerden mahrum olduk.

Dinimizden olmayanlara karşı yapmadığımız müdahane, göstermediğimiz nezaket kalmıyor. Birbirimizi ise bir kaşık suda boğmak istiyoruz. Cesaretimiz, kabadayılığımız, asıcılığımız, kesiciliğimiz hep kendi aramızda. (Be'suhum beyneihum şedidun, tahsebum cemian ve kulubuhum setta) = kendi kendilerine karşı oldu mu hücumları dehşetlidir. Zahir hallerine baksan toplu bir cemaat zannedersin. Halbuki hepsinin yüreği (başka başka hislerie çarpıyor,

mealindeki âyeti celile ki münafıklar vasfındadır, bugün tamamile bizim halimizi gösterir oldu. (Bundan ne kadar sıkılmamız icab eder, artık onu siz takdir ediniz.

★ ★ ★

Ey camaati müslimin! Kuranı kerim tilâvet ederken bir çok yerlerinde sünnet lafzi celiline tesadüf edersiniz, evet meselâ (Sünnetellahi-İleti kad halet fi ibadiih — Sünnetellahi fillezine halev min kabl — ve len tecide İisunmeti-İlahi tahvila — sünnete men kad erseİena) gibi daha bir çok âyat-ı kerimede hep bu sünnet kelimesini okursunuz. Kitabullah'daki sünnet, Resulallah'ın sünneti değildir. Peygamberimizin sünneti cümlemizin malûmu, Kuranın sünneti ise cenabı hakkın ezeli ve ebedi olan kanunu demektir. Evet, Allahu zülcelâlin bu âlem hakkında cari birçok kanunları var. Cemadatta, nebatatta, hayvanatta, yıldızlarda, aylarda, güneşlerde, dağlarda, denizlerde, yerlerde, göklerde, elhasıl bizim bildiğimiz, bilmediğimiz, ne kadar mahlûkat varsa bunların hepsinde ayrı ayrı kanunlar caridir. Bu kanunlar vaz'ı İlâhi olduğu için insanların tertib ettikleri kanunlar gibi ömürsüz değildir. Ta ezelde meşiyeti İlâhi muktezasınca ibda olunan bu hükümlerin, bu kanunların hiç bir maddesi, hatta hiç bir kelimesi, hiç bir noktası değişmez. Bunun böyle olduğunu Kitabullah' da bize sarahaten bildiriyor. Şimdi diğer mahlûkatta, diğer âlemlerde hâkim olan sünneti İlâhiyi, yani cenabı hakkın ezeli ve ebedi kanunlarını bir tarafa bırakalım da yalnız insan kümeleri, beşer yığınları demek olan milletler, ümmetler üzerinde hüküm süren kanunu İlâhiyi tetkik edelim; evet milletlerde cari olan bu kanunun mahiyetini biz Müslümanlar doğrudan doğruya Cenabı Haktan, yani onun bize gönderdiği kitabı hakiminden öğreniyoruz: Ümmeti islâmiyenin dünyada, ukbada felahını, necatını, saadetini, refahını, sâ mânânını temin eden emirler yok mu, işte onların her biri Allahın bir sünneti, yani bir kanunudur, (vela teferreku) tefrikadan, ayrılık gayrılık hislerinden uzak olunuz, (vela tenazeu) — ey Müslümanlar birbirinize girmeyiniz, sonra kalplerinize meskenet, cebanet, aciz, fütur çöker de devletiniz, saltanatınız, şevketiniz, kudretiniz, kuvvetiniz, hepsi elinizden gider (vasbiru sebatdan, azimden katiyyen ayrılmayınız. İşte bunlar gibi bir çok öğütler, bir çok emirler var ki milleti yaşatmak, dini yaşatmak istersek bunların muktezasına tevfi ki hareket etmeliğimiz zaruridir. Demek, milletlerin hayatı, bekası, istiklâli, selâmeti için, aralarında vahdet hükümferma olması lüzumu bir kanunu İlâhi imiş!

★ ★ ★

Ey camaati müslimin! Milletler topla, tüfekte, zırlı ordularla, tayyarelerle yıkılmıyor, ve yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabitalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatini temin etmek sevdasına düştüğü zaman yıkılır. Atalarımızın "kale içinden alınır" sözü kadar büyük söz söylenmemiştir. Evet, dünyada bu kadar sağlam, bu ka-

dar “şaşmaz” bir düstur yoktur. İslam tarihini şöyle bir gözümüzden geçirecek olursak cenup-ta, şarkta, şimalde, garpta yetişen ne kadar, Müslüman hükümetleri varsa hepsinin tefrika yüzünden, aralarında hadis olan fitneler, fesadlar, nifaklar, şikaklar yüzünden istiklâllerine veda ettiklerini, başka milletlerin esareti altına girdiklerini görürüz. Emeviler, Abbasiler, Fatımiler, Endülüslüler, Gazneviler, Moğollar, Selçukiler, Mağribiler, İraniler, Fahlılar, Tunuslular, Cezairliler.... hep bu ayrılık gayrılık hislerine kapıldıkları için saltanatlarını kaybettiler. Biz Türkiye Müslümanları dünyanın üç büyük kıt’asına hâkimdik. Koca Akdeniz, koca Karadeniz hükmümüz altında bulunan cesîm cesîm memleketlerin ortasında birer göl gibi kalmıştı. Ordularımız Viyana önlerinde gezerdi. Donanmalarımız Hind okyanuslarında yüzerdi. Müslümanlık rabitası ırkı, iklimi, llisanı, âdatı, ahlâkı büsbütün başka olan birçok milletleri yekdiğerrine sımsıkı bağlamıştı. Boşnak İslavlığını, Arnavut Lâtinliğini, Pomak Bulgarlığını.... elhasıl her kavim kendi kavmiyetini bir tarafa atarak İslâm camiası etrafında toplanmış, kelimetullahı iylâ için canını, kanını, bütün varını güle güle, koşa koşa feda etmişti. Fakat sonraları aramıza Avrupalılar tarafından türlü türlü şekiller, türlü türlü isimler altında ekilen fitne, tefrika, fesad tohumları bizim haberimiz bile olmadan filizlenmeğe, dallanmağa, budaklanmağa başladı. O demin söylediğim rabita gevşedi. Artık eski kuvveti, eski tesiri kalmadı. Kalemizin içinden sarsılmaya yüz tuttuğunu gören düşmanlar kendi aralarında birleşerek, yani biz Müslümanların memur olduğumuz vahdeti onlar vücade getirerek birer hücumda yurdumuzun birer büyük parçasını elimizden alıverdiler. Bugün bizi Asyanın bir ufak parçasında bile yaşayamayacak hale getirdiler.

Size bir vak’a anlatayım: Mısır-ı Ülyada dolaşıyordum. Orada akli başında bir Müslümanlı görüşüm. Bahsimiz kiyasete intikal etti. Dedim ki:

— Şaşıyorum. Onbeş milyonluk koca Mısır’da yabancı asker olarak az kuvvet gördüm. Nasıl oluyor da bu kadcarcık kuvvetle koca bir iklim muhafaza edilebiliyor?

Bu sualim üzerine o zat dedi ki:

— O yabancı devletin ricalinden birile samimi görüşüm. Sizin aklınıza, geleni ben de düşünmüş de, demiştim ki:

— Günün, ya’hut senenin birinde meselâ Osmanlı hükümeti kırk elli bin kişilik bir ordu hazırlayarak Mısır’a sevk edecek olursa siz ne yaparsınız?

— Hiç bir şey yapmayız. Müdafaa imkânı olmadığı için Mısırlarını kendilerine teslim eder çıkarız. Yalnız şurasını iyi biliniz ki biz hiç bir zaman Osmanlıların Mısıra kırkbin kişi değil, kırk kişi sevk edebilecek derecede yakalarını, paçalarını toplamalarına meydan bırakmayız.

Memleketlerinde bitmez tükenmez meseleler çıkarırız. Onlar birbirleriyle uğraşmaktan göz açamazlar ki, bir kere olsun Mısır'a dönüp bakmağa vakit bulabilsinler.

Ey camaati müslimin! Gözünüzü açınız, ibret alınız. Bizim hani senelerden beri kanımızı, iliğimizi kurutan dâhilî meseleler yok mu, Havran meselesi, Yemen meselesi, Şam meselesi, Arnavutluk meselesi, bilmem ne meselesi... Bunların hepsi düşman parmağıyla çıkarılmış meselelerdir. Onlar öyle olduğu gibi bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgad, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları da hep o mel'un düşmanların işidir. Artık kime hizmet ettiğimizi, kimin hesabına birbirimizin gırtlığına sarıldığımızı anlamak zamanı zannediyorum ki gelmiştir. Allah rızası için olsun aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışarak elimizde kalan şu bir avuç toprağı da verecek olursak, çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kaptırdığımız koca koca memleketlerin halkı hicret edecek yer bulabilmişlerdi. Neuzübiliyah biz öyle bir akıbet'e mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız.

SEVR MUAHEDESİ

Zaten düşmanlarımızın tertib ettikleri sulh şartları bizim için dünya yüzünde hayat hakkı, hayat imkânı bırakmıyor. Bu sefer Anadolu'nun bir hayli kısmını yeniden dolaştım, halkın fikrini yokladım... Baktım ki zavallıların bir şeyden haberi yok. Vakıa nisbetle havas geçinen takım, bu şartların pek ağır olduğunu biliyor, lâkin ilimleri son derecede icmalî. Avam ise hiç bir şeyden haberdar değil. Zannediyorlar ki memleketin kenarları, yani Hicaz gibi, Bağdad gibi, bir iki yer elimizden çıkmakla iş olup bitecek; Rumeli, İstanbul, Anadolu Suriye yine bizde kalacak, artık çiftçi çiftile çubuğıle; esnaf san'at ile, dükkân ile; ülema medresesile, mektebile; tüccar alışile, verişile meşgul olacak! Heyhat! Düşmanlarımız bizi ne hale getirmek için geceli gündüzlü çalışıyorlar, biz ise halâ ne gibi hülyalarla kendimizi avutuyoruz!... Allah rızası için olsun, şu muahedenamenin bizim hakkımızdaki maddelerini okuyunuz. Okumak bilmiyorsanız birisine okutunuz da dinleyiniz.

Maazallah onu kabul ettiğimiz gün acaba nemiz kalıyor? Bir kere Rumelilide hiç bir alâkamız kalmıyor. Çatalca istihkâmatı da dâhil olduğu halde, denizin öbür yakasındaki memleketler kâmilten gidiyor. Halife diye İstanbul'da bir şeyler bırakılıyor. Lâkin kendisine yalnız —tıpkı Roma'daki Papa gibi— yediyüz asker bulundurmak hakkı veriliyor. Vakıa Müslümanlar İstanbul'dan bu sefer koğulmuyor. Fakat Yunanlılar Çatalca istihkâmatına sahip olacakları için tabiidir ki, Çekmece civarında istedikleri kadar asker yığarlar, Avrupa'da bir karışıklık zuhur ettiği gibi İstanbul'u alıverirler.

Şimdi bir sual varid olacak;

— Neden İngilizler İstanbul'u doğrudan doğruya kendisine almasın da Yunanlılara versin?

İngilizlerin bu kadar büyümesi, müttefiklerinin işine gelmiyor. Binaenaleyh payitahtımızı da alacak olursa araları büsbütün açılacak. Ancak hem Rumeli'yi, hem Aydın vilâyetini elinde tutabilmek için Yunanlılar kuvvetli bir donanmaya mühtaçtır. Bunu ise çaresiz İngilizlerden tedarik edecek. Anlaşıldı ya, İstanbul'un Yunan elinde bulunması demek, daima donanmasına muhtaç olduğu İngilizlerin elinde bulunmak demektir. Rumeli'nin, İstanbul'un, Aydın vilâyetinin yunanlılar elinde bulunması ne demektir, biliyor musunuz? Oralarda tek bir Türk Müslüman kalmaması demektir. Vaktile eski Yunanistan'la Mora'daki halkın yarısı Rum ise yarısı da Müslüman'dı. Bugün o havalide tek bir dindaşımız kalmamıştır. Bu müsalaha mucibince verilecek memleketlerde de bir müddet sonra aynı hal zuhura gelecektir. Evet, Müslüman ahali katliam ile korkutulacak, hicrete mecbur edilecektir.

★ ★ ★

Bu muahedenin takib ettiği maksat şudur: Düşmanlar, bizden mümkün olduğu kadar fazla adam öldürtmek, kendisinden son derecede az insan harc etmek istiyorlar. O sebepten, bir taraftan rum, ermeni çeteleri teşkil edecek; bunlara para, silâh dağıtarak, Türkler arasında katliam yaptırarak. Diğer taraftan da Müslümanlar, Türkler arasından para ile, yahut işgal ile adamlar bularak, bizi birbirimize doğratacaktır; ki bu zaten olup duruyor. İşte düşmanın, Anadolu'nun iç taraflarında çıkarttığı isyanları bastırmak için biz İzmir, Balıkesir cephelerindeki kuvvetimizi azaltmağa mecbur olduk da Yunanlılar burnumuzun dibine kadar sokuldular.

★ ★ ★

Neuzübillah muahedeyi kabule mecbur olduk mu, Anadolu'da asker besleyemeyeceğiz. Yalnız bir miktar jandarma kuvveti bulundurabileceğiz. Bu jandarmalar içinde külliyetli miktarda Rum, Ermeni, Yahudi bulunacak. Zabitlerin yüzde onbeşi, ki tabî hep yüksek rütbeliler olacaktır, ecnebiden gelecektir. Anadolu mıntaka mıntaka ayrılıp her mıntaka bir ecnebi zabitin eline verilecektir.

Meselâ Karadeniz sevhili mıntakasındaki İngiliz zabiti bütün inzibat kuvvetlerine kumanda edecek, o zaman istediği gibi rum, ermeni çeteleri vücade getirerek Müslümanların üzerine saldıracaktır. Netekim bu usulü İngilizler Kars'da, Ardahan'da; Fransızlar Adana'da, Maraş'da pek güzel tatbik ettiler.

Bilirsiniz ki Anadolu'nun iki mühim iskelesi vardır: Biri İstanbul, biri İzmir. Elimizdeki üç buçuk şimendüfer hattı bu iki limanda nihayet buluyor. Şimdi İstanbul sözde bize bırakılıyorsa da oranın idaresi, gümrükleri, vergileri, zabıtası kâmilen başka ellerde, yani bizim dâhil

olmadığımız bir komisyonun elinde bulunuyor. Bu komisyonda tabii düşmanlar hâkim olduğundan bizim ihracatımıza, ithâlâtımıza istediği gibi müşkülât çıkaracak. Gümrük tarifesini, şimendüfer tarifesini, liman tarifesini ona göre tertib ederek Anadolu'daki Müslüman tüccarı tamamiîe iflâs ettirecek. Zaten mütarekedenberi İstanbul'daki Müslümanların ticaretine el altından hep böyle güçlükler çıkarılmıştır. Bundan maksat ise Müslümanları fakir, sefil bırakmaktır.

★ ★ ★

Bu muahede mücibince devletimizin bütçesi İngiliz, Fransız, İtalyan murahhaslarından mürekkep bir komisyon tarafından tertib olunacaktır. Bu komisyonda bizden bir adam bulunacaksa da rey sahibi olamayacaktır, yani düşman bu komisyonda istediğini yaptıracaktır. O halde verdiğimiz vergiler hep Rumların, Ermenilerin menfaatine sarf olunacaktır. Onların çocukları bizim paramızla mektepler açıp okuyacaklar, adam olacaklar. Sanatı, ticareti, ziraatı kâmiîen ellerine alacaklar. Bizden yalnız ırgad yetişebilecek.

★ ★ ★

Gelelim Uhud meselesine: Ey camaati müsiimin!

Frenkce bir kelime var: Kapitülasyon! Manası: bizim bilerek bilmiyerek, keyfi yahut iztirari, ecnebilere verdiğimiz eski imtiyazlardır. Bunların bir kısmı adliyeye aittir. Meselâ içimizde yaşayan ecnebi tab'asından biri ne yaparsa yapsın hükümetimiz tarafından tevkif olunamaz. Caniyi yakalamak için mutlaka mensup olduğu sefaretin adamı hazır olmalı.

Tevkif olunduktan sonra sefaretine teslim edilmeli. Binaenaleyh ecnebilere bu muharebeden evvel bizim içimizde ali-kıran kesilmişti. Adam döverler, adam vururlar, adam öldürürler, ötekinin berikinin emlak ve arazisini gasbederler. Bütün yaptıkları yanlarına kalırdı. Biz bu imtiyazları harbin bidayetinde kaldırmıştık. Şimdi sulh şeraitini kabul ettiğimiz gibi bunlar yine avdet edecek. Hem nasıl avdet edecek, biliyor musunuz? Avrupa devletleri tebasına münhasır olan o imtiyazlar şimdi Rumlara, Ermenilere, Yahudilere verilecek.

Artık bunun ne demek olduğunu matuhlar bile anlar.

Gelelim bu imtiyazların iktisadı kısmına: Ecnebi tab'ası temettü, belediye ve saire gibi vergilerden müstesnadırlar. Şimdi, Rumlar, Yahudiler, Ermeniler de müstesna olacaktır. Açıkçası bütün parayı Müslümanlar verecekler, bütün parsayı içimizdeki gayrimüslimler toplayacak!

★ ★ ★

Ya gümrükler meselesi... O da bir âfet! Biz başka memleketler gibi gümrüklerimize sahip değiliz. Memleketimize sokulan eşyadan istediğimiz gümrüğü alamayız. Halkımızın fakir

düşmesine en birinci sebep budur. Bunu bir az izah edelim. Evvelâ ziraatimizi ele alalım. Rusya gibi, Romanya gibi, Amerika gibi toprağı zengin memleketlerde ekin pek ucuza mal oluyor. Heriflerin vapurları, şimendüferleri de çok olduğundan dünyanın her tarafına kolaylıkla arpa, buğday gönderiyorlar. Binaenaleyh bu memleketler İstanbul piyasasına döktükleri ekini bizden, yani Anadolu'dan daha ucuza mal edebilirler. Bizim çiftçilerimiz ise malını İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlerde kurtarabilecek para ile satamayacağından hem ekemez, hem fakir düşer. Buna karşı ne çare olabilir? Evet, çare hariçten gelecek ekin ve sair yiyecek şeylere öyle bir gümrük koymaktır ki, bu gümrüğü verecek ecnebi tüccar piyasada malını Anadolu'dan gidecek maldan daha pahalıya satmak mecburiyetinde kalsın. İşte Fransa gibi, Almanya gibi toprağı çok zengin olmayan hükümetler kendi köylülerini hep bu usul sayesinde kurtarabilmiştir. Bizde ise bu çareye müracaat kabil olamayacağından muahedeyi kabul ettiğimiz gibi çiftçimiz bitecektir...

Gelelim sanayie: Bilirsiniz ki memleketimizde bir çok ham eşya yetişir: Keten, kenevir, pamuk, yün, tiftik, deri. Sonra türlü türlü madenler. Biz bunlardan istifade edemiyoruz. Meselâ bir dokuma fabrikası yahut demir fabrikası açmaya kalkışsak, Avrupa'nın, Amerika'nın fabrikalarile başa çıkamayız. O halde ne yapmalıyız? Bizim sanayimiz de onların sanayi derecesini buluncaya kadar hariçten gelecek mamulat üzerine münasip bir gümrük koyabilmeliyiz. Koyamadığımız gibi hiç bir müessesemiz, hiç bir fabrikamız bir sene bile yaşayamaz. Bilirsiniz ki kendimize mahsus tezgâhlarımız, bezlerimiz vardır. Bunlar memleketimizin her tarafında satılıyordu. Ahalimize de bir çok menfaat temin ediyordu. Hâlbuki ecnebi fabrikalarile rekabet edemediğinden dolayı ezildi gitti. Şu halde halkımız ziraatini, sanayiini ileri götüremez, ticaretini de gayrimüslimlerin vergi vermemesi yüzünden başa çıkaramazsa tabiidir ki sefil olur, perişan olur. Haydutluktan başka yapacak bir iş bulamaz.

★ ★ ★

Şimdi bir mühim mesele var. Onu tetkik edelim: "Neden düşmanlar bizim mahvımızı temin için bu kadar uğraşıyorlar?"

Evet, bunlar harbi umuminin bidayetinde "biz bütün milletlerin istiklâli için harbediyoruz!" tekerlemesini muttasıl tekrar edip durdukları için mahkûmiyetleri altında bulunan yüz milyon Müslüman da istiklâl sevdası geldi. Mısır'da, Hind'de birbiri ardınca isyanlar başladı. Vakıta onlar bu isyanları kendilerine mahsus olan müthiş bir vahşetle bastırdı. Lâkin bunların bir daha baş kaldıramamaları için dünyada hiç bir Müslüman memleketin müstakil kalmaması lâzımdı. Mütarekeden sonra ise müstakil olarak iki Müslüman hükümet kalmıştı ki biri bizdik.

Diğeri de İran idi. Biliyorsunuz ki İran hükümeti İslâmiyesinin icabına baktılar. Himayelerini lânet halkası gibi acemlerin boynuna geçirdiler. O halde yalnız biz kaldık.

Ey camaati müslimin!

Biz ise asırlardanberi âlemi İslâmın başında olarak ehli salible çarpışıyoruz. Dünyanın bütün Müslümanları selâmetlerini, necatlarını, yıllardan beri müştak oldukları istiklâllerini kurtarmak için bizden örnek alıyorlar.

"Yüzlerce milyon Müslüman'a nisbetle bizim bir avuç mesabesinde olan halkımızın ne ehemmiyeti vardır?" demeyiniz.

İyi biliniz ki bu bir avuç halkın bütün âlemi İslâm'da pek büyük mevkii, pek büyük itibarı vardır.

Bütün Müslümanlar bilirler ki maazallah Türk milletinin devrilmesi bütün cihanı imanı sarsacaktır. Bütün Müslüman yurtlarını en müthiş zelzelelere tutulmuş gibi hasara uğratacaktır.

Mütarekeyi müteakip Mısır'da, Hind'de hatta daha dün elimizde iken bugün işgal altında bulunan Irak'da, Suriye'de zuhur eden ihtilâller, isyanlar, kıyاملar gösteriyor ki, biz Türkiye Müslümanları öyle âlemi İslâm'ın ve dolayısıyla düşmanlarımızın lâkayıt kalabileceği bir küme değiliz. O sebepten düşmanlar bizi büsbütün mahvetmeye ne kadar çalışsalar kendi menfaatleri namına o kadar haklıdırlar. Ama diyeceksiniz ki:

— Bugün bütün dünyaya hâkim olan düşman satveti karşısında bizim ne ehemmiyetimiz olur ki herifler senin dediğin gibi bizim günün birinde büyüyeceğimizden korksunlar da bu kadar ihtiyatlara lüzum görsünler?

Yanıyorsunuz. İş öyle değil. Avrupalılar yalnız bugünü, bugünkü hadısatı seyretmekle kalmazlar. Onlar yarını, gelecek seneyi, hatta gelecek asrı, hatta bir kaç asır sonrasını tahmin etmek, hesap etmek isterler. Heriflerin siyaseti müthiştir. İşte o müthiş siyaset sayesinde kendileri ne oldular, bizi ne hale getirdiler; görüyorsunuz. Binaenaleyh velev bir kaç vilâyetten ibaret bir Anadolu hükümetinin kalmasına bile kendi ihtiyarlarıyla, yani muztar kalmadıkça, kabil değil, razı olamazlar.

— Pek âlâ! Ne yapabilirsiniz? Uzun zamanlardan beri devam eden dahilî, haricî muharebeler, bilhassa Balkan muharebesile şu harbi umumî, bizde can bırakmadı, kan bırakmadı, para bırakmadı, hiç bir şey bırakmadı. Düşman ise bu kadar kuvvetli. Şeraiti sulhiyeyi çar naçar kabul edeceğiz. Bu tıpkı silâhsız bir adamın dağ başında müsellağ haydutlar tarafından kuşatılmasına benzer. İster istemez eşkıyanın emrine boyun eğecek...

Pek doğru! Yalnız iki nokta var. Bir kere o müsellaah haydutlar ortalarına aldıkları biçarenden parasını isteseler, üzerindeki elbisesini isteseler, ayağındaki pabucunu, başındaki külâhını isteseler biz de vermesini tasvib ederdik. Lâkin bununla kanaat etmiyorlar ki. Biçare herifin kollarını, bacaklarını kestikten sonra:

— Boynunu uzat! Kafanı devir! diyorlar. Mademki teklif bu kadar ağırdır. Artık bunu hiç kimse kabul edemez, ister istemez dişile, tırnağıle uğaşır, çabalar, nefisini imkânın son derecesine kadar müdafaaya bakar.

Ey camaati müslimin! İşte bugün bizden istedikleri, ne filân vilâyet, ne filân sancaktır, doğru-
dan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, varlığımızdır, devletimizdir, dinimizdir, imanımızdır.

★ ★ ★

Bir de o müsellaah olduğunu kabul ettiğimiz haydutların başları pek boş değil. Korktukları tehlikeler var. Biz zaruri olan müdafaai hayat vazifesinde bir az daha sebat edecek olursak emin olunuz ki cehennem olup gidecekler. Galiba maksat anlaşılmadı. Biraz izah edelim.

Kuvvetlerinin, kudretlerinin pek büyük olduğunu bildiğimiz düşmanlarımızın önünde bugün iki müthiş tehlike var: Biri onların kendi ta'biri veçhile İslâm tehlikesi, diğeri komünistlik tehlikesi! İslâm tehlikesini herifler çoktanberi hesaba almışlardı da ona göre ellerinden gelen tedbiri tatbikten geri durmamışlardı. Lâkin altı yedi senedenberi devam eden bu harp bir çok hesapları alt üst etti. Bir çok tahminler yanlış çıktı. Bugün düşmanlar artık müstemlekelerindeki insanlardan eskisi gibi emin olamıyorlar. Beşeriyetin gözü açıldı. Mahkûm milletler kendilerinin hakim milletler elinde ne büyük bir kuvvet olduğunu bu sefer gözleriyle gördüler. Kanlarını, canlarını kimlerin hesabına döktüklerini anladılar. Harbin her türlü safahatında bulundular. Hücüm nedir, müdafa nasıl olur? En son icad olunmuş silâhlar, bombalar nasıl kullanılır? Hepsini bilfiil öğrendiler. Hele tahakkümleri, esaretleri altında yaşadıkları Avrupalıların kendilerini harbe sürüklerken verdikleri vaadlerin hiç birinin aslı faslı olmadığına, bu gidişle kıyamete kadar kendileri için hürriyet, refah, rahat yüzü görmek nasip olamayacağına iyice yakın hâsıl ettiler. Bugün cihan eski cihan değil. Hele Asya hiç o bildiğimiz halde bulunmuyor. Bilumum şarkta, bilhassa Müslümanlarda büyük bir intibah, bir uyanıklık mevcut. Asya'nın şimal kısmında yaşayan dindaşlarımız kâmilten denilecek derecede müsellaah, mütebakisi de bir taraftan silahlanıyor, fikirler gittikçe değişiyor. İstiklâl sevdaları her yerde uyanıyor. İşte bütün bu hareketler İslâm tehlikesi namı altında toplanarak düşmanlarımızı titretiyor.

İkinci tehlikeye gelince: Komünistlik denilen bu hareket Avrupa'nın doğrudan doğruya kalbine çevrilmiş bir silâhtır. Senelerden beri sosyalistlik namı altında için için kaynarak Avrupa hükümetlerini ürkütüp duran bu hareket bugün artık yanar dağlar gibi alevler saçmaya başladı. Bu yangının kıvılcımları Paris, Londra, Roma ufuklarına dağılır, oralarda yer yer yangınlar çıkarır oldu. Çünkü hükümetleri ne kadar uğraşsa, ne kadar çabalasa buna karşı gelemiyor. Zaten böyle bir yangın için Avrupa'nın her tarafında istidad vardı, hazırlık vardı. Sermaye sahiplerde amele arasındaki gerginlik son senelerde, bilhassa bu muharebe esnasında son dereceyi bulmuştu. Ruslar ön ayak olarak çarı, çarlığı, asilzadelerin bitmez tükenmez imtiyazlarını, servetlerini, sâ mânlarını, hâk ile yeksan edince, Avrupa'daki sosyalistler de ayaklanmaya azmetti. Bu adamlar diyor ki:

— Bu harp, bu yedi seneden beri devam eden âfet kırk, elli milyon beşerin doğrudan doğruya harp meydanlarında helâkine sebep oldu. Bir o kadar insanı da bu sönen hayatların arkasından bokes, perişan bir halde bıraktı, manevî bir ölüme mahkûm etti. Netice ne oldu? Bir kaç zalim hükümet istibdadım artırdı. Milyarlarca servet sahibi bir kaç muhtekirin hâzinelerini, kasalarını doldurdu. Fukara tabakasının, işçi tabakasının sefaletini artık tahammül edilmeyecek derecelere getirdi. Ahlâk namına, haya namına, ırz namına, haysiyet namına, insaf namına bir şey bırakmadı. Hepsini sildi süpürdü. Kimsenin kimseye emniyeti, itimadı kalmadı. Âlemi beşeriyet her türlü insanlık duygularından sıyrılarak yırtıcı hayvanlar derekesine indi. O halde biz kimin için çarpışmış, hangi gayeye hizmet etmiş olduk? Bununla beraber sulh şeraiti diye ortaya atılan hezeyannameleri bundan böyle milletlere asla rahat huzur temin etmeyecektir. Bilâkis bunların aralarındaki ihtilâfları, husumetleri, rekabetleri, kinleri, intikam hislerini büsbütün körükleyecektir. Artık beşeriyet buna tahammül edemez. Artık sefil mahiyetleri bütün çıplaklığı ile meydana çıkan bütün bu teşkilâtı, bütün bu müessesatı yıkmalı, yerine yenilerini koymalıdır...

İşte bunların mülâ hazaları aşağı yukarı bu merkezdedir. Garbin ukalası, hükeması çoktan beri böyle bir akıbetin zuhurunu bekliyorlardı. Dışı gözlere pek parlak görünen medeniyeti haziranın içinden çürümeye yüz tuttuğunu, günün birinde palıdır küldür yıkılacağını söyleyip duruyorlardı. Benim bu kürsüden söyleyecek bir sözüm varsa, o da garp medeniyeti dediğimiz o rezil âlemin bir an evvel hâk ile yeksan olmasını temenniden ibarettir.

Ey camaati müslimin! Sakın bu sözlerimden benim ilim düşmanı, maarif düşmanı, terakki düşmanı olduğuma zahip olmayınız. Benim bütün insanlar hesabına bilhassa dindaşlarım namına istediğim bir medeniyet varsa, o da her manasile pek yüksek, namuslu, vekarlı bir medeniyettir, yani bir medeniyeti fazıladır. Garp medeniyeti maddiyattaki terakkisini maneviyyat sahasında kat'iyen gösteremedi. Bilakis o ciheti büsbütün ihmâl etti. Hayır, ihmâl etmedi;

bile bile paymâl etti. Avrupalıların ne mal olduklarını anlayamayanlar zannederim ki bu sefer artık gözlerde görerek hatalarını tashih etmişlerdir.

Avrupa hükümetlerini titreten komünizm tehlikesi de budur. Bütün sömürgeci devletler, bu tehlike karşısında şaşırıldılar ve gittikçe, şaşkınlıkları artacaktır...

★ ★ ★

Ah, siz o sömürgeciler elinden zavallı Asya'nın neler çektiğini biliyor musunuz? Sömürgeciler tarafından idare olunan hangi memleketin bir şehrine gitseniz iki mahalle görürsünüz ki, biri sömürgecilere, diğeri yerlilere aittir. Hiç bir yerli için yabancıların cemiyetine girebilmek kabil değildir. Bir yerli temiz giyinmek istese, vergi vermeye mecbur tutulur. Şimendiferlere binseniz görürsünüz ki, yerliler için ayrı vagonlar vardır. Hastahanelere gidiniz, ayrı koğuşlar vardır. Biçareler o vagonlara binmeye, o kovuşlarda yatmaya mecburdur. Sömürgecilere:

— Niçin bu biçarelere insan muamelesi etmiyorsunuz?

Diye soranlara:

— Maymunlar adam olur, bunlar adam olmaz cevabını verirler.

Bir Sömürgeci, yerliyi istediği gibi döver; cezâ lâzım gelmez. Şayet öldürürse pek hafif bir cezayı nakdî ile kurtulur. Yerlinin kazancının yüzde tamam altmış hükümet tarafından alınarak Sömürgecilerin ihtiyaçlarına sarf olunur. Yerli nüfusun üçte birinden fazlası karnını doyurmaktan âcizdir. Bu sefalet gittikçe artıyor. Bundan bir asır evvel hesab etmişlerdi: Seksen sene zarfında onsekiz milyon yerli açlıktan ölmüş. Bu son asrın ilk onaltı senesi zarfında ise aynı sebepten helâk olanların miktarı yirmi milyonu bulmuş. Yetmiş sene evvel bir yerli, günde bizim para ile kırk para kazanırken, bugün bu kazanç onbeş paraya inmiştir. Bununla beraber zavallı yerli sömürgeciden üç kat fazla vergi verir. Peki, bu vergiler ne olur, bilir misiniz? Sömürgecilerin hâzinelerine toplanıp müstemlekat ahali arasında nifak çıkarmaya, fesad çıkarmaya sarf edilir. Evet, son yüz sene zarfında Asya'nın bu ülkesi varidatından tamam yüz milyon İngiliz lirası müstemlekâta sefer yapmak için harcolunmuştur. Sömürgeciler buradaki kumaş tezgâhlarını yok etmek için ustaların başparmaklarını kesmekten bile çekinmemişlerdir. Bunlar yerli sanayii mahvetmek için hiç bir mel'anetten geri durmazlar. Seksen milyon Müslüman yerli için lise derecesi bir tek mektep var. Sömürgeciler bu mektebe son derecede düşmandırlar. Bir yerli en ufak silâhı bile taşıyamaz. Büyücek çakı taşıyanlar şiddetli cezaya çarpılır. Mütarekeden beri kasapların bıçakları, berberlerin usturaları akşamları polis karakollarına teslim ediliyor.

Gelin bir az da Afrika'ya geçelim. Cezair'de, Tunusda, Fas'da Müslümanlara, sömürgeciler tarafından hayvan muamelesi edilir. Oradaki Hıristiyanlar, Yahudiler a'sar gibi, ağnam gibi vergilerin hiç birini vermezler. Müslümanlara gelince, bizim zamanımızdan kalma vergilerin hepsini verdikten başka, sömürgecilerin vazettikleri kapı, pencere vergilerini de verirler. Bunun için biçare Müslümanlar topraklarını, akarlarını, hayvanlarını muvazaa suretile çok zaman Hıristiyanların yahut Yahudilerin üzerine çevirmeye mecbur olurlar. Bu mecburiyet yüzünden külliyetli para verdikleri gibi ekseriya mallarını da kaybederler. Sırf Müslümanların vergisile yaşayan belediyelerde, hiç bir Müslüman âzâ bulunamaz. Şayet bulunursa rey sahibi olamaz. Gerek Cezair'de, gerek Tunus'da kabilelerin müşterek mer'aları vardır. Lâkin bu mer'alar muttasıl sömürgeciler tarafından bedava gasbedildiği için biçare Müslümanlar hayvanlarını geçindiremiyorlar. Zarurî olarak cenuba, yani çöle doğru çekiliyorlar. Sömürgeciler Afrika'daki müstemlekelerine kendi milletleri için köy teşkil edecekleri zaman, arapların elindeki araziye bedava alırlar. Bununla kalmayarak, o yeni köye lâzım olan suyu civardaki Müslüman köylerinden getirip, Müslümanları susuz bırakırlar. Bu suretle vücade getirilen her Hıristiyan köyüne varidat bulmak için yine Müslüman köylerine çullanırlar. Onlardan alacakları belediye rüsumile o Hıristiyan köyünü refah içinde yaşatırlar. Bir sömürgeci, Müslüman aleyhinde ikamei dava etmez. Çünkü lüzum görmez. Onu isterse döğür, isterse öldürür.

Ey camaati müslimin! Zaman, zemin müsait olsa size sömürgeci adaletinden (!), sömürgeci medeniyetinden,(!) bir çok parlak nûmuneler daha gösterirdim. Mamafih ibret alacaklar için bu kadarı da yetişir zannederim. İşte sefaletlerinin derecesini kısaca anlattığım o zavallı dindeşlarımızın, hiç olmazsa düştükleri felâkete düşmemek için artık gözümüzü açmalıyız. Düşmanımızın bizi de onların hâline getirmek için bugün elinde iki vasıta var. Ziyade yok, çünkü haddi zatında gerek keyfiyet, gerek kemiyet itibarile mühim olan kuvvetlerini dağıtmıştır.

Bu iki kuvvetin birincisi yunan ordusu, İkincisi memleketimizde çıkaracağı, daha doğrusu çıkarmakta olduğu nifak! Zaten bu ikinci kuvvet olmasa birincisinin hiç ehemmiyeti yoktu. Biz aklımızı başımıza alarak el ele verdiğimiz gün inayeti hakla memleketimizi, istiklâlimizi kurtarmaklığımız muhakkaktır. İşte vilâyeti şarkiye ahalisi gözünüzün önünde duruyor. Bunlar düşman istilâsı ne demek olduğunu gözlerde gördükleri için, bu sefer düşman igfalatına kapılmadılar. Aralarında tefrika çıkmasına, nifak çıkmasına meydan bırakmadılar. Can cana, baş başa verdiler; yurtlarını çiğnemek, kendilerini esaret altına almak için hudut boyunda fırsat gözetip duran düşmanı tarımar ettiler. Kars gibi en müstahkem bir kaleye bayrağımızı dikerek ileriye doğru yürüdüler, gittiler. Cenabı Hak o kahraman mücahitlerimize tevfiıklar ih-san buyursun; Anadolu'muzun garbindeki bu sefil düşmanı da ermenilerin bihakkin, uğradıkları akıbeta uğratsın!...

— Âmin!...

Bizi mahv için tertib edilen muahedei sulhiye paçavrasını mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar. Şimdi beri taraftaki dindaşlarımıza, kardeşlerimize düşen vazife Anadolu'muzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır. Zira o parçalanmadıkça İslâm için, Türk için bu diyarda beka imkânı yoktur.

Ey camaati müslimin! Hepiniz bilirsiniz ki buhranlar içinde çarpınıp duran bu dini mübin, bu mübarek yurt bizlere veditullahtır^[4]. Kahraman ecdadımız bu suphanî veditayı siyanet uğrunda canlarını feda etmişler, kanlarını seller gibi akıtmışlar, muharebe meydanlarında şehit düşmüşler; Rayeti İslâmı yerlere düşürmemişler. Mübarek naaşlarını çiğnetmişler; yurdun harimi pakine yabancı ayak bastırmamışlar. Babadan evlâda, asırdan asıra intikal ede ede bize kadar gelen bu emaneti kübraya hiyanet kadar zillet tasavvur olunabilir mi? Yoksa bizler o muazzam ecdadın ahfadı değil miyiz? Ağyar eline geçen Müslüman yurtlarının hali bizim için en müessir bir levhai ibrettir. Endülüs diyarını gözünüzün önüne getirin. Cihanın bu en marmur, en medenî, en mütefennin iklimi vaktile sinesinde on milyon Müslüman barındırırken bugün baştan başa dolaşsanız, tek dindaşımıza rast gelemezsiniz. Allahın vahdaniyetini garbin afakına yetiştiren o binlerce minarenin yerlerindeki çan kulelerinden bugün teslis velveleleri aksediyor. Şevketin, medeniyetin, irfanın, ümrânın müntehasına varmışken birbirlerine düşerek vatanlarını üç buçuk İspanyola karşı müdafaadan âciz kalan bu zavallı dindaşlarımızdan olsun ibret alalım da İslâmın son mültecası olan bu güzel toprakları düşman istilâsı altında bırakmayalım. Yeisi, meskeneti, ihtirası, tefrikayı büsbütün atalım, azme, mücahedeye, vahdete sarılalım. Cenabı kibriya Hak yolunda mücahede için meydana atılan azim ve iman sahipleriyle beraberdir.

Ya İlâhi bize tevfikini gönder!

— Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster!

— Âmin!

Ruhi İslâmı şedaid sıkıyor, öldürecek.

Zulmü tedib ise maksudi mehibin gerçek,

Nare yansın mı beraber bu kadar mazlumin?

Bigünahız çoğumuz, yakma ilâhi!

— Âmin!

Boğuyor âlemi İslâmî bir azgın fitne;

Kıt'alar kaynayarak gitti o girdap içine.

Mahvolan aileler bir sürü masumundur;
Kalan âvârelerin hali de malûmundur.
Nasıl olmaz ki tezelzül veriyor arşa enin?
Dinsin artık bu hazin velvele yarep!

— Âmin!

Müslüman yurdumu her yerde felâket vurdu;
Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu.
O da çiğnendi mi, çiğnendi demek dini mübin.
Hakisar eyleme yarep onu olsun!

— Âmin!

V'elhamdü llillahi rabbilâlemin.

★ ★ ★

Bir Ek

Merhum üstad Akifin Kastamonu'da Nasrullah camii kürsüsünden Türk milletine hitaben irad ettiği ve her hakikati bütün çıplaklığı ile aydınlattığı bu mev'iza, o zaman memleketin her tarafında, her camiinde okunmuş, müteaddid defalar basılarak her yere gönderilmiştir.

Şu vesika, mev'izanın nasıl karşılanmış olduğunu vuzuh ile gösteriyor:

Elcezire cephesi kumandanı Nihat paşadan Mehmet Akif'e telgraf:

"Nasrullah camii şerifinde irad buyurduğunuz mev'izayi havi mecmuanızın ancak bir nüshası elde edilebilmiştir. Diyarbekirin camii kebirinde Cuma namazından sonra kıraat edilerek mü'minini hazıra envari maneviyesinden hisseyabi tenevvür ve tefeyyüz olmuşlardır. Fakat bu istifade pek mahdut kalacağından cephe mıntakasını teşkil eden Elaziz, Diyarbekir, Bitlis, Van vilayetlerde civar müstakil mutasarrıflıklar halkı da nasibdar edilmek ve şerefile hukuku doğrudan doğruya zatı âlinize ait olmak üzere Diyarbekir matbaasında tab ve teksir ettirilerek bütün cepheye tevzi edilmiştir. Cenabı Hakkın mesaii diyanet ve vatan perverinizi meşkûr eylemesi temennisile ihtiramatımı takdim eylerim."

10/2/37

Elcezire K / Nihat

***

Mehmet Akif Bey de şu cevabı vermiştir:

Diyarbakir’de Elcezire Kumandanı Nihat Paşa Hazretlerine;

Hakkı âcizanemdeki teveccühâti devletlerine an samimilkalb teşekkürler ederim. Nasrullah kürsüsündeki mev’izanin o havalide ve o cephedeki bütün dindaşlarımıza tebliğine himmet ve delâlet, cidden sezavari minnettir Cenabı Hak, pek kıymettar bir rüknü bulunduğunuz kahraman ordumuzu zaferden zafere isal ve ümmeti İslâmiyede belirmeğe başlayan intibahı müzdad buyursun. Âmin. 16 Şubat 337

Mehmet Akif

O zaman Ankara’da intişar etmekte olan "Sebilu-r-Reşad" da 314 üncü (17 Şubat 1337) sayısında şu malûmatı veriyor:

"Nasrullah kürsüsündeki mev’izayı ihtiva eden nüshamız ikinci defa basılmışsa da kısmı küllisi garp ordusuna gönderildiği cihetle o da bitmiştir. Müsait bir zamanda üçüncü bir defa basılacaktır".

Bütün bu malûmat, merhum Mehmet Akifin Nasrullah kürsüsünde irad ettiği mev’izanın bütün milletçe okunmuş, dinlenmiş, çok iyi karşılanmış ve herkese hakikati öğretmek hususunda son derece müessir olmuş olduğunu vuzuh ile gösteriyor.

---

[1] Nasrullah Camii Şerifi Kastamonu'dadır. Merhum Mehmet Akif 1336 (1920) yılının Sontışrin ayında Kastamonu'da idi ve 19 Teşrinisani Cuma günü Kastamonu'nun 'bu camii şerifinden bütün Türk milletine hitab ederek millî mücadelenin hakikî mahiyetini, millî vahdeti koruyarak canla, başla savaşmanın Türk milleti için hayatî bir vazife olduğunu, Sevr muahedesini kabul etmenin Türk milleti için ölümden başka bir şey olmadığını," tereddüde yer bırakmayan kat'iytftle anlatarak bütün milleti Sevr muahedesini yırtmağa davet etti. Onun bu mev’izesi ayrıca bir risale halinde basılarak memleketin her tarafında, bütün camilerinde ve bütün toplanma yerlerinde okundu ve bir taraftan dahilî nifaklara son vermeğe, diğer taraftan Türk milletini kalkındırmağa yardım etti. Bu mev’ize ve hitabe tam manasile tarihî bir vesikadır. Ve bu vesika o zaman millî mücadelenin karşılaştığı her meseleyi tavezih etmektedir.

[2] Dünyâ ve âhiretde

[3] Kafirlere karşı sert, birbirine karşı merhametli.

[4] Allahın emanetidir.